

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-383-5-19>

IVAN NECHUY-LEVYTSKY ON THE PAGES OF THE TEACHER'S TWO-WEEK JOURNAL «PROMIN» (1904-1907)

I. НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ НА СТОРІНКАХ УЧИТЕЛЬСЬКОГО ДВОТИЖНЕВИКА «ПРОМІНЬ» (1904-1907)¹

Popovych O. O.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Literature
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University
Chernivtsi, Ukraine*

Попович О. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української
літератури
Чернівецький національний
університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Popovych Ju. O.

*Candidate of Sciences in Social
Communications,
Assistant at the department of
Journalism
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University
Chernivtsi, Ukraine*

Попович Ю. О.

*кандидат наук із соціальних
комунікацій
асистент кафедри журналістики
Чернівецький національний
університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Іван Семенович Нечуй-Левицький – один із найвизначніших українських письменників-реалістів другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Широта творчих виявів белетриста дали підстави І. Франкові назвати його «великим артистом [майстром – П.О.] зору, колосальним, всеобіймаючим оком України» [3, с. 374].

У літературний процес на західноукраїнських землях письменник увійшов 1868 року, опублікувавши у львівській «Правді» повість «Дві московки». З того часу ім'я І. Нечуя-Левицького стало все частіше появлятися на сторінках галицької та буковинської періодики.

Значне місце серед перших фахових періодичних видань у популяризації діячів української літератури та культури в цілому відводимо суспільно-науковому органу українського учительства – журналові «Промінь» (1904–1907 рр.). Часопис виходив у буковинському містечку Вашківці, видавав його спеціально створений комітет, репрезентований кращими вчителями Буковини і Галичини. Серед

¹ При цитуванні та у назвах публікацій збережено мову оригіналу.

видавців та авторів були відомі письменники: О. Маковей, І. Бажанський, С. Канюк, К. Малицька, Ом. Попович, І. Синюк, Є. Ярошинська.

У публікаціях журналу йшлося про розвиток освіти, педагогічної думки в Україні та світі, про становище учителів на всіх українських землях. У рубриках «Наш альбом», «Малий фейлетон», «Бібліографія» вміщено значну кількість художніх творів, літературно-критичних, публіцистичних статей тощо.

На шпальтах «Променя» знаходимо два матеріали, присвячені І. Нечуєві-Левицькому: стаття В. Сімовича «Іван Нечуй-Левицький. (З приводу 35-літнього ювілею його письменської діяльності)», підписана криптонімом «(В.)» [1], та спогад Н. Кобринської «У Нечуя» [2].

Статтю умовно поділяємо на три частини. На початку лаконічно охарактеризовано епоху 60-х років XIX ст. – час, коли відбулися суспільно-економічні зміни і для українських письменників життя висунуло для художнього опрацювання нові теми, проблеми. Головну увагу сфокусовано на відтворенні І. Нечуєм-Левицьким у прозових творах буття представників тогочасної інтелігенції.

У заповненні «провалини», яка існувала між народом та інтелігенцією автор вбачає головну задачу «письменської діяльності» І. Нечуя-Левицького. Адже сам він першим «зрозумів і оцінив належно вплив московської школи на Україні», яка відірвала кращі уми «від свого племені, від сім'ї, від батька й матері»; він першим зрозумів, «яке лихо від того, що москалі держать народ наш в темноті, не дають народові навіть Св. Письма на його язичі [...], не дають нам нашої волі, науки, школи, просвіти» [1, с. 173].

З іншого боку, І. Нечуй-Левицький картає інтелігентні ряди українського суспільства за їх байдужість до народу, вказує їм ясний шлях для роботи, а саме, «не жити навмання, йти навпомацки», а ставши свідомо на національний ґрунт, «працювати для просвіти й добробуту рідного народу» [1, с. 173].

У другій частині статті подано основні моменти з біографії І. Нечуя-Левицького, наголошено на життєвих умовах, які формували глибоку національну свідомість письменника, особливо родинне життя Левицьких. Автор нагадує й про роки навчання у духовних закладах України. В умовах бездержавності української нації схоластична система освіти не змогла зламати осердя національних переконань І. Нечуя-Левицького. Працюючи на педагогічній ниві, він збагатив свій життєвий досвід, глибше зрозумів імперську політику царату не лише на українських землях, а й щодо зросійщення поляків та молдован.

Важлива у статті третя частина, в якій автор, як досвідчений критик, характеризує ті твори, в яких І. Нечуй-Левицький у художній формі, як

і Марко Вовчок, розпочав свою творчість із зображення долі кріпаків, вказав на той суспільний гніт, під яким жив український кріпак і після дарування йому волі. Об'єктами характеристики у цій частині є перші опубліковані твори І. Нечуя-Левицького – повість «Дві московки», оповідання «Рибалка Панас Круть». Предметом художнього бачення у повісті «Микола Джеря» автор визначає тогочасний суспільний порядок, в якому один мав «панство й степи й лани, а другий важку працю, бідність та мало не торби» [1, с. 174]. Щодо повісті «Бурлачка», то висновок критика з цього твору такий: «із кріпацтвом не зникла неволя, не зникла експлуатація мужика – вона прибрала тільки інші форми» [1, с. 174].

І. Нечуй-Левицький згаданими творами мав бажання показати українським інтелігентам недолю селянина без зайвої ідеалізації, вказати на їх обов'язок дбати про «меншого брата». На основі творів І. Нечуя-Левицького критик зробив висновок, що «доки український інтелігент не почує себе українцем, доти не буде він відчувати обов'язку працювати для українського народу» [1, с. 174].

У статті добре протлумачено розуміння І. Нечуєм-Левицьким поняття націоналізму і зокрема українського націоналізму: «... – то свобода, прогрес, гуманність», а такий націоналізм «новий, а не старий: він виступає з великою толерантністю до інших народів та усякої віри, стає за маси, за народ» [1, с. 174].

У тому, що серед української інтелігенції було так мало Комашків (герой повісті «Над Чорним морем»), зате багато Ломицьких (герой повісті «Навіжена»), Фесенків (герой повісті «Над Чорним морем»), винні були передусім обставини, серед яких вона зростала, а також «московська школа і московське виховання». За словами автора статті, ця «гадка є засновком повістей «Причепа» і «Хмари». В обох творах автор показав, яку шкоду «приносить народові виховання, коли воно не проникнуло національним духом, коли воно в руках чужих» [1, с. 174].

Літературознавець зробив огляд лише кількох типів з великої галереї образів І. Нечуя-Левицького, зате зумів передати українському читачеві основну суть широкої за тематичними об'єктами, глибинної за національними та художніми особливостями творчості письменника.

Хоча І. Нечуй-Левицький є творцем історичних романів, пробував свої сили в драматургії, писав літературно-критичні, етнографічні статті, популяризував українську історію, то все ж таки, як зазначає автор, «головне поле його діяльності, то суспільний роман, яко він є не лише творцем, але й одним із найвизначніших репрезентантів» [1, с. 175].

В. Сімович цілком правдиво узагальнив значення І. Нечуя-Левицького в історії нашої літератури як «величезне», «його повісті

були першими вістунами нових ідей і стремлінь серед української інтелігенції» [1, с. 175].

На сторінках «Променя» 15 травня 1905 р. побачив світ невеличкий спогад західноукраїнської письменниці Наталії Кобринської під заголовком «У Нечуя».

У 1899 р. в Києві відбувався XI-й археологічний з'їзд, делегатом якого була письменниця-покутянка. Під час перебування в Києві вона гостювала у своєї товаришки Олени Пчілки, відвідала М. Старицького, їздила до Чернігова, де зустрічалася з М. Коцюбинським та Б. Грінченком.

При сприянні Олени Пчілки збулася давня мрія Н. Кобринської – ближче познайомилася з І. Нечуєм-Левицьким. Письменниця зізнається, що автор «Миколи Джері» у листах прихильно поставився до її творчості і високо оцінив оповідання «Ядзя і Катруся», «Перша вчителька».

Під час гостювання у метра української прози було чаювання і велася мова про українську літературу. Авторка спомину відзначає відкритий спротив свого співбесідника усьому в літературі, «що не носить нашого власного народного характеру: «Все те робить на мене вражінє чогось не свого – хотя й вірю авторам, що не пишуть плагіатів!» [2, с. 120].

Н. Кобринська поділилася з письменником враженнями від прочитання його творів, особливо від описів природи в них. Вона захоплювалася повістями І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції, з часом в неї виробився «смак артистичний більше, то й «пізнала цілу силу артистичних почувань того писателя» [2, с. 121].

У процесі щирої бесіди з'ясувалося, що І. Нечуй-Левицький вміє грати на фортепіано, що свого часу зіграв роль Петра у «Наталці Полтавці», а в ролі Наталки виступала дівчина, портрет якої висів над фортепіано і яку майстер слова згадував з присмаком смутку.

Отже, цей невеликий спогад Наталії Кобринської про І. Нечуя-Левицького засвідчує, що український літературний процес Наддніпрянщини, Галичини та Буковини не знав кордонів, він був єдиним.

У цілому вчительський двотижневик «Промінь» відіграв надто важливу роль у розвитку українського літературного процесу, педагогічної думки, шкільництва Буковини, Галичини та Наддніпрянщини, чим наблизив втілення ідеї Соборності України в реальність.

Література:

1. (В.) [Василь Сімович]. Іван Нечуй-Левицький. (З приводу 35-літнього ювілею його письменської діяльності). *Промінь*. 1904. Ч. 24. 15 грудня. С. 173–175.

2. Кобринська Н. У Нечуя. *Промінь*. 1905. Ч. 9 і 10. 15 травня. С. 120–121.
3. Франко І. Ювілей Івана Левицького (Нечуя). *Франко І. Збір. тв.* : у 50-ти т. К. : Наук. думка, 1982. Т. 35. С. 370–376.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-383-5-20>

THE EXPRESSION OF HUMAN/ANIMAL ANTI-NOMIES IN PRIMO LEVI'S NOVEL «IF THIS IS A MAN»

ВИРАЖЕННЯ АНТИНОМІЙ ЛЮДИНА/ТВАРИНА В РОМАНІ ПРИМО ЛЕВІ «ЧИ ЦЕ ЛЮДИНА?»

Semenets O. S.

*Candidate of Philological Sciences,
Head of the Department of Foreign
Philology and Translation
Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University
Kyiv, Ukraine*

Семенець О. С.

*кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри іноземної філології
та перекладу
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

Дебютний твір Прімо Леві «Чи це людина» (1947 р.) є надзвичайно значущим не лише для творчості відомого італійського письменника, у минулому в'язня Аушвіцу, але й для введення проблематики Шоа у суспільний контекст. Цей роман Прімо Леві відрізняється від інших подібних книг письменника. Це по суті вилив найсвіжіших, ще не осмислених, а лише пережитих, емоцій і фіксування найсерйозніших, найвагоміших, значущих і тяжких спогадів для збереження пам'яті про найбільшу трагедію ХХ століття – Голокост, як він сам зазначав у численних інтерв'ю [3; 4; 5]. Прімо Леві зізнається, що у книзі є певні викривлення і спотворення реальності, хоча б через те, що письменник описував лише свій табір в Моновіці, який був частиною Аушвіцу, де безпосередньо не знищували людей, бо потрібна була робоча сила («ми належимо до категорії «економічно корисних євреїв»» [2, с. 54]); що він створив певну легенду з книги, однак, якщо вона через сорок років після сумнозвісних подій, продовжує жити і турбувати читача, то причина в тому, що не зважаючи на обмеженість історичних фактів і свідчень, вона є «свідченням більш універсальним з точки зору часу і простору, ніж це могло бути у моїх намірах, коли я її писав» [4].